

A szolgálat öröme

Lukács László hetvenöt esztendeje

1934-ben született Buda-
pesten. Irodalomtörténész,
a Vigilia szerkesztőbizott-
ságának tagja. Legutóbbi
írását 2011. 5. számunk-
ban közzöltük.

A szolgálat és az öröm (életöröm) fogalma nem mindig jár együtt, ellenkezőleg, a manapság szinte általános vélekedés szerint „szolgálni” valamit többnyire mértéken felül vállalt fáradozást, áldozathozatalt, nem egyszer szomorú önfeladást jelent (már ha a szolgálatot vállaló ember nem politikus módra pusztán a saját érdekeinek szolgálatára-érvényesítésére kötelezte el magát). Pedig a két fogalom, nemcsak az európai keresztény kultúrában, hanem szinte minden kulturális körben, lényegük szerint szervesen összetartozik, vannak hivatások, amelyek esetében ez az összetartozás nyilvánvaló és az életminőséget határozza meg. Ilyen például a tudós, az író, a művész, a pedagógus, az orvos — és magától értetődően a lelkész, a szerzetes szolgálata, amely természetes módon benső örömök forrása is, már ha valaki kellő lelkiismeretességgel végzi el vállalt feladatait. A most hetvenöt esztendő Lukács László szolgálata is ilyen: az ünnepelt barátai, kollégái és tanítványai igazolhatják azt, hogy a sok évtizedes szolgálatvállalás milyen kiegyensúlyozott belső béke természetes erkölcsi, szellemi forrása lehet. Lukács László szerteágazó szolgálata tanúsítja, hogy az a tevékenység, amely során valaki egy igazságnak, egy feladatnak rendeli alá képességeit és tevékenységét, egyszersmind a biztos önérzet és életöröm forrása is. (Nem egy evangéliumi helyet lehetne idézni ennek bizonyóságként!) A szolgálat természetesen nem csak jó érzések forrása, az elemi lelki egészség forrása is lehet. Aki méltó, értelmes és (mások: emberi közösségek) javára vállal és végez szolgálatot, az biztos önérzettel és nem mindennapi teherbírással képes elvégezni önként vállalt feladatait. Lukács László élete és munkássága erre szolgál bizonyítékkal, különösen, ha tekintetben vesszük azt, hogy az élet és a munka milyen sok helyén kellett, alkalmanként emberpróbáló erővel, eredményesen tevékenykednie.

A budapesti Piarista Gimnáziumban végzett tanulmányait befejezve, 1954-ben lépett Kalazanci Szent József rendjébe, a rend főiskoláján, a budapesti Hittudományi Akadémián, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészkarának magyar–angol tanári szakán szerzett diplomát, majd teológiai és irodalomtudományi doktorátust, 1961-ben szentelték pappá. Tevékenykedett a rend kecskeméti gimnáziumában, közel egy évtizeden keresztül az iskola igazgatójaként, majd a Kalazantinum tanára, 1984 óta a Vigilia főszerkesztője, az Új Ember felelős szerkesztője és kiadója, 1992 után a Piarista Hittudományi és Tanárképző Főiskola főigazgatója, 2000-től a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola alapító főigazgatója, majd rektora volt. A magyar püspöki kar intézményeinek és kü-

lönféle pápai testületeknek a vezetőjeként, munkatársaként ugyan-
csak pótolhatatlan munkát végzett — nem ennek a köszöntőnek a
feladata, hogy Lukács László tanári, tudományos és egyházkor-
mányzati tevékenységének teljes spektrumát áttekintse. Irodalom-
tudományi és teológiai PhD-fokozatot szerzett, tudományos és egy-
házi kitüntetésekkel kapott, teológiai és pasztorációs műveket,
egyetemi tankönyveket publikált. Igen alapos magyar (és idegen
nyelvű) tanulmányokban vetett számot a jelenkori kereszténység
tapasztalataival és tennivalóival (csupán néhány címet említhetek
meg ezek közül: *Káldi György, a bibliafordító, Az igehirdető és az iro-
dalom, A szolgálat lelkesége, A keresztény testvériség újrafelfedezése, A ke-
resztények közéleti felelőssége, A vallások párbeszéde a 3. évezred elején*, és
így tovább), idegen nyelven (angolul, franciául, németül, spanyolul,
olaszul) olvasható tanulmányai rangos külföldi folyóiratokban lát-
tak napvilágot, az egyetemes katolikus közélet számos irányadó tu-
dományos és pasztorációs művét (a többi között C. S. Lewis, Thomas
Merton, Theodor Schneider, Wolfgang Beinert) tolmácsolta ma-
gyarul. Ezek között a könyvek között voltak olyanok, amelyek szé-
les körű nyilvánossággal találkoztak, és jótékony hatást fejtettek ki
a keresztény közösségi gondolkodásra, így a kalkuttai Teréz Anya
személyes írásainak *Jöjj, légy a világosságom!* címmel 2008-ban köz-
readott gyűjteménye. Külön említésre méltók azok az irodalmi an-
tológiák (*Innen és túl*, 1984, *Öröktűz*, 1986, *Karácsonyi áhítat*, 2000),
amelyek a keresztény irodalom igen értékes alkotásait mutatják be
az olvasónak, és fel kell hívni a figyelmet Lukács László *Az ige asz-
talánál* (2009) című kötetére is, amely igen széles körű reprezentá-
cióban mutatja be a tudós lekipásztor biblikus igehirdetéseit.
Mindemellett hosszú esztendőök óta jegyzi a Vigilia nyitó írásait.
Ezek száma mára megközelítette (vagy meghaladta) a kétszázat, s
éppen néhány hete jelentek meg a Kairosz kiadásában *Az idők jelei
nyomában. Jegyzetek 1992–2010* címmel — nemcsak a magyar kato-
licizmus, a nemzeti kultúra is sokat nyerhet általuk!

Nehéz volna mindazt számításba venni, amit Lukács László el-
végzett, megszerzett, irányított, papírra vetett. A hetvenedik szü-
letésnapjára közreadott *Látó szívvel* című ünnepi kötetben olvasható
könyvészeti összefoglalás ritka teljesítményről és gazdagságról ta-
nuskodik: önálló művekről, egyetemi tankönyvekről, műfordítá-
sokról, magyar és idegen nyelvű tanulmányokról és az imént em-
lített Vigilia-beli írásokról. Valójában ez utóbbiak jelentik az életmű
zömét, nem csak mennyiségi tekintetben, gazdag változatosságuk
következtében is. Ezek az írások általában a keresztény ünnepkör
eseményeihez, egyházi (például vatikáni) megnyilatkozásokhoz, a
nagyvilágban vagy idehaza szerzett tapasztalatokhoz, olvasmány-
élményekhez kötődnek, és azt igazolják, hogy írójuk mindig napra
készen követi az egyházi és a kulturális élet eseményeit. Az első,
még 1952-ből, tehát a szerző gimnazista korából származó írások a
neves újjeländi-amerikai származású gondolkodó és költő: a trap-

pista Thomas Merton munkásságához kötődnek (több fordítás és ismertetés). Merton valójában annak a modern szellemiségnek az alkotó képviselője volt, amely hiteles keresztény választ kívánt adni a huszadik század zaklató kérdéseire. Nálunk a Vigilia volt az a szellemi intézmény, amely a hazai katolikus megújulási mozgalom korai és nem túl hosszú életű műhelyeinek (a Korunk Szavának, az Új Kornak, a Jelenkornak) a kifulladásá után tartalmasan, hosszú évtizedeken keresztül képviselte a kereszténység „modernizálásának”, de mondjuk talán így: a katolikus tanítás és a modern gondolkodás összhangba hozásában eszméjét, és alakította ki ennek hatékony szellemi műhelyeit.

Bizonyára nem véletlenül csatlakozott Lukács László ehhez a műhelyhez, voltak ennek a csatlakozásnak természetesen személyes előmozdítói is — részben az, hogy Rónay László révén, akivel közeli rokonságba került, és Rónay György révén, aki hosszú időn át vállalt történelmi szerepet a folyóirat élén, igen korán a Vigilia vonzókörében találta meg helyét, másrészt, hogy a főszerkesztő Sík Sándor hatására, amely természetes módon meghatározó volt nemcsak a piarista rend fiatal növendékei, hanem a piarista gimnázium tanulói között is, eleve a Vigilia körül gyülekező szellemi mozgalomban ismerte fel a maga természetes szellemi otthonát. A piarista gimnáziumból és a piarista kispapok közül egyenes út vezetett a Vigiliához, először a folyóirat munkatársai közé, majd a folyóirat élére. Meg lehet állapítani, hogy az a nagyszerű szellemi örökség, amelyet korábban Possonyi László, Sík Sándor, majd Rónay György gondozott, Lukács László kezében nemcsak megőrizte korábbi rangját és szerepét, hanem magas színvonalon kiteljesedett, és mára a jelenkor követelményeit magas fokon képviselő szellemi műhelyként működik.

A Vigilia — korábbi szerkesztői és Lukács László irányításával — mindig arra törekedett, hogy az összegző szellemiség képviselőiben vessen számot eszmei, morális és politikai válságok között őrködő korunk vallató kérdéseivel. Nem tudom elkerülni, hogy ne idézzem Sík Sándornak, a folyóirat 1935 februári számában — mintegy Schütz Antal programadó írásának kiegészítéseként megjelent *A katolikus irodalom problémájához* című tanulmányát, amely a következőkben adott korszerű szellemi stratégiát egy katolikus folyóirat számára. Tehát: „Katolikus annyit jelent, mint *egyetemes* (»közönséges« — mint a régiek mondták). A katolikus hit nem dogmák összessége, a katolikus morál nem parancsok és tilalmak kazuisztikája, s a katolikus élet nem bizonyos liturgiai cselekmények végrehajtásában áll, amelyeknek nincs közük egyéb életmegnyilvánulásokhoz. A katolicizmus *életforma* és pedig totális életforma, amely az egész valóságot átölelni, alakítani, betölteni, átlelkiesíteni igyekszik. Világfelfogás, amelyben benne van minden, ami embernek hozzáférhető; világézés, amelyben elfér mindaz, »ami az ember szívébe felhatott«, és világalakító lendület, amely mindent — külső

és belső valóságot — a Krisztus képére akar átformálni.” A jelenben is igen nagy hatású szellemi műhelyként munkálkodó folyóirat mindig ezeket az igazságokat érvényesítette, ennek a nyitott és átfogó szemléletnek a révén vált a magyar (és a magyar katolikus) szellemi élet meghatározó fórumává.

Lukács László maga is a nyitott és átfogó gondolkodás híve, következképp nyugtalanul figyelte azokat a kulturális beháborúkat, amelyeket a magyar szellemi életben tapasztaltunk az 1990-es évek politikai átalakulása után. Azon kevésé lehetett meglepődni, hogy a szabadság légkörében felszínre törnek a korábban államigazgatási eszközökkel elnémított viták, az azonban mindenképpen meglepő és kiábrándító volt, hogy ezek ilyen indulatokat, mondhatnám, gyűlölködést keltenek. Mindez meglepte és megdöbbenette az európai vitakultúra hagyományaihoz és beszédmódjához szokott és ragaszkodó írástudót. Abban az interjúban, amelyet nemrégiben — aranymiséje alkalmából — az Új Embernek adott (*A humánium nevében szót emelni*, 2011. április 3.), a következőket jelentette ki: „Fájdalmasnak tartom, hogy miközben a diktatúra éveiben az elnyomottak egy közösséget alkottak, annak megszűntével az SZDSZ-szé vált liberális ellenzék meg a különböző politikai csoportok egyszeriben eltávolodtak egymástól. A társadalmi és kulturális életben, az irodalomban is megdöbbenő szekértáborok alakultak ki, s ezek máig nem szűntek meg. A Vigiliánál — elődeink hagyományát követve — nem teszünk különbséget aszerint, ki hová tartozik; ugyanazon asztalhoz szeretnénk leültetni a szellemi élet legkülönbözőbb képviselőit. Elfogadhatatlan számomra, amit több helyütt látok: ha az egyik szerző ír valamelyik lapba, akkor a másik nem hajlandó, vagy fordítva. Ez a fajta magyar széthúzás nemhogy csitulna, hanem mintha még inkább polarizálnának az egyes csoportok. Megdöbbenő, hogy a megnyomorított civil társadalomban ugyancsak kialakultak ezek a markáns ellentétek.”

Az itt megfogalmazott összegző („katolikus”) szemléletet és magatartást fejezik ki Lukács László Vigilia-beli szerkesztői elmélkedései és állásfoglalásai is. Ha csak a mögöttünk álló másfél esztendő termését veszem szemügyre, megállapíthatom, hogy mindaz, amit szóvá tett, mindaz, amit elmélkedéseinek középpontjába állított, a jelen Magyarországnak (Európájának, nagyvilágának) igen fontos, nem egyszer fájdalmas tapasztalataival vet számot. Csupán néhány példát említhetek meg ennek a „breviáriumnak” az írásai közül: a múlt esztendő januárjában a család szomorú módon lassan szerepét vesztő intézményével, márciusban a kultúra jelentőségével, áprilisban a huszadik század vértanúival, májusban az európai egységmozgalom eredményeivel, júniusban az Isten hívásának engedő ember méltóságával, augusztusban a hatalom Janus-arcával, szeptemberben a XVI. Benedek által szentté avatott angol bíboros: John Henry Newman példaadásával, októberben a világban tapasztalható szociális igazságtalanságokkal, novemberben a halál

távlatában élő ember lehetséges magatartásával, decemberben a megtestesülés biztató üzenetével, majd az idei folyóiratszámokban: januárban a történelmi haladás fogalmának bizonytalanságával, februárban egy vértanúvá lett algériai francia szerzetesközösség sorsának példájával, márciusban a társadalmi igazságossággal, áprilisban a feltámadás misztériumával, májusban II. János Pál erkölcsi példaadásával foglalkozott. Valóságos keresztény „enciklopédiát” kínált fel (mindezzel és korábbi folyóiratnyitó írásaival) annak az olvasónak, aki bizony igen nehezen tájékozódik a jelenkor kihívásai, erőpróbái között.

A Vigília sokoldalú, (talán így mondanám) „morálteológiai”, „kulturális filozófiai” és „művelődéstörténeti” enciklopédiájának szerzője mindig a mindannyiunkat válaszra készítő tapasztalatokkal és felismerésekkel küzd meg, és ennek a küzdelemnek nem egyszer drámai jellege van. Ebben a küzdelemben válik társunkká, lelki vezetőnké és tanárunkká Lukács László, aki egyfelől maga is észleli a jelen gyötrelmes konfliktusait, másfelől mint pedagógus és mint az egyház papja keresi a megoldást és felkínálja tanácsait: ebben az elkötelezettségben és munkában találja meg a szolgálat örömét. Ez az öröm: a lelkiismeretes munka nyomán születő erkölcsi biztonság alapozza meg azt a reményt, amely nemcsak a személyes tevékenység eszmei távlatát, hanem ennek stratégiáját is megjelöli. Lukács László pontosan érzékeli korunk szellemi és erkölcsi konfliktusait, tudatában van annak, hogy a kétezres éves európai keresztény kultúrának milyen veszélyekkel kell megküzdenie, mindazonáltal bizalommal tekint az egyház mindig megújulni képes egyetemes küldetésére, minthogy ennek nemcsak történelmi és kulturális értelme, hanem transzcendentális jelentősége van. Imént idézett nyilatkozatában olvasom a következőket: „A társadalom valóban eltávolodott a vallástól. Világosan kell azonban látnunk, nemcsak az istenhit, hanem az emberkép is válságba került. A társadalom egyre inkább dehumanizálódik. Sokszor eszembe jut Babits gondolata. Egy új barbárság kora jött el. Az európai kultúra nem egyszerűen a kereszténységet, hanem humánus alapjait veszítette el. Ebből a szempontból fontosnak tartom, hogy az egyház — felismerve ezt — elsősorban nem térítő, hanem nevelő szándékkal lép fel. S megint kibújik belőlem a piarista tanár. Szinte azt mondanám, csecsemőkortól kellene újrakezdeni egy olyan társadalom fölépítését, amelyet a humánus együttélés jellemez.” Ennek a nemes szándéknak a szolgálatához kívánunk neki — ezen a szép születésnapon — mindig megújuló lelki erőt.